

Ad fontes - Verba movet, exempla trahunt

K pramenům – příklady táhnou

Muzikantům, kteří do současnosti donesli zděděný odkaz umění lidu, nebylo toto umění ještě samoúčelným a tvořeným pro podívanou, ale samozřejmou a nutnou součástí jejich osobního a mnohdy i společenského života. Tito jednotlivci či skupiny hudebníků nebyli dosud tolik ovlivněni zvenčí (např. médii), proto u nich tradice byla ještě velmi pevná a funkční.

Vojtěch Čert, dudák při vojenské kapele pluku (býv.j píseckého č. 11. Malba J. Zelerina, 1820

Dudák voják u píseckého (býv.) pluku č. 11. hraje v zákopech r. 1917 vojákům krajanům (Malíř J. Čejka z Klatov.)
Josef Formánek, 1884 - 1926

Jedna z nejvýznamnějších osobností hudebního a společenského života Strakonice 2. poloviny 19. století: ředitel měšťanské školy, sbormistr, sbíral řadu let staré dudácké písně, které velmi rád veřejně propagoval. V roce 1894 sepsal první písemný návod ke hře na dudy. Velmi ovlivnil prof. Čejka Zírta v jeho zájmu o dudy a dudáctví.

Jaroslav Formánek, 1884 - 1938

Jaroslav Formánek a Rudolf Pauler,
počátek 30. let 20. století

Dudák a propagátor dudácké hry, syn Josefa Formánka. Autor řady odborných studií o hře na dudy, dudácích a dudácké hudbě. Profesor dudácké hudby pražské konzervatoře, kde měl svůj dudácký soubor, s nímž vystupoval po celé republice i v zahraničí. Své zápisy lidových písní doplňoval dudáckými doprovody. Před 2. světovou válkou zvítězil rozhlasovým soubojem se skotskými dudáky a byl proto nazýván králem dudáků. Jeho pozůstalost byla roku 1939 věnována strakonickému muzeu a tvoří základ rozsáhlého dudáckého muzejního sbírkového fondu.

V období po první světové válce byli hlavními propagátory dudácké tradice Josef Slaviček, Jan Matásek a z rodu Malkovských Alois, Karel a Jiří.

Josef Slaviček, 1870 - 1942

Slavný strakonický dudák, známý z dobových pohlednic jako dudák od Otavy. Po první světové válce se rozhodl žít hrou na dudy. Sám se na ně naučil a objížděl celou republiku. Původním zaměstnáním bylo obuvnictví, avšak díky povolení ke hře na dudy si vydělával hraním především ve Strakonících, Písku a Českých Budějovicích.

Jan Matásek, 1903 - 1983

Modlešovický rodák, ve hře na dudy samouk. Jeden z nejpobulárnějších „živých dudáků“, zejm. na výchovných koncertech pro školy. Putoval po Čechách, Moravě i Slovensku. I repertoár měl různorodý - hrál písně z Chodska, jižních Čech i Valašska. Na svých cestách písně zapisoval, několik i složil. Vystupoval vždy v ručně vyšívaném chodském kroji s nápisem Strakonický dudák na prsou.

Rod Malkovských - tři generace "pravých" strakonických dudáků Alois 1870-1956, syn Karel 1897-1956, vnuk Jiří, 1920- 1986

Rodina Malkovských ze Strakoníc před druhou světovou válkou.
Zleva: Jiří, Alois, Karel.

Zásluhou posledního vznikla roku 1942 Strakonická dudácká kapela (J. Režný zde hrál na kontrabas) , roku 1949 hudební spolek Národopisný soubor, později přejmenovaný na Prácheňský soubor písní a tanců, a jehož vedoucím se stal dudák Josef Režný.

Jiří Malkovský ovlivnil nejen Jos. Režného, ale i zájem o dudáckou tradici na severu Čech, jmenovitě v chmelařských oblastech Roudnicka, Lounska a Žatecka prostřednictvím rodáka z Jinína u Strakoníc Františka Beneše (1917).

Viz: Markl J.: Severočeský dudák František Beneš, in Národopisné aktuality XX., 1983, č. 2

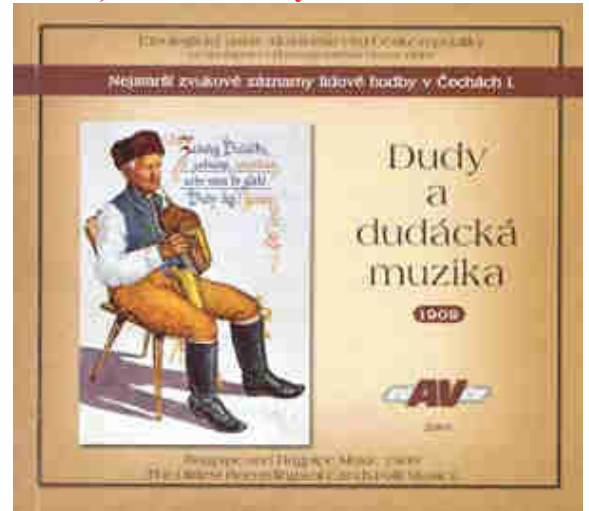
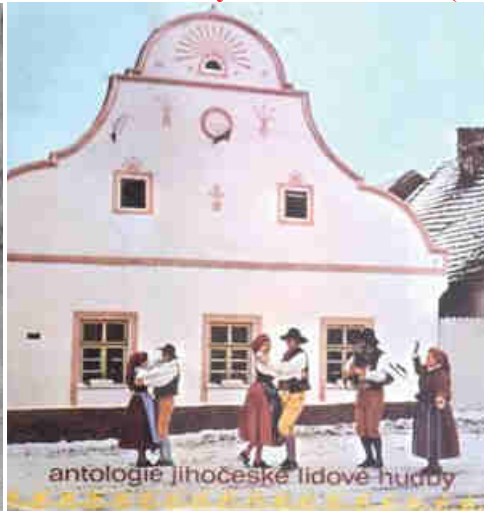

František Kopšík, 1822-1915

František Kopšík, poslední dudák blatský, in ČL IXX

Hru blatského dudáka Kopšíka, zvaného Roček, z Klenovic u Soběslavi, jeden z posledních dudáků hrající na dudy nafukované ústy, roku 1909 zachytil Otakar Zich (1879-1934) na 14 voskových válečků

Šechl Voseček, in Antologie jihočeské lidové hudby, Lubomír Soukup: věrný přepis pro dmýchací dudy hry dudáka Fr. Kopšíka: Rejdovák, Zdeněk Bláha Horní Bříza-1960

Arnošt Kolář, 1879 - 1962

sběratel lidových písní, tanců, pohádek, povídek a dudák – do roku 1912 působil jako kněz v chodském Trhanově, kde se naučil hrát na dudy a zcela tomuto nástroji propadl. V roce 1936 se vrátil do rodné Nové Včelnice, věnoval se národopisu této oblasti a dokončení rukopisu "Dudy"; založil zde Jihočeský dudácký soubor, vyučil mnoho mladých dudáků a byl informátorem při výrobě dud. O dudách a dudácích napsal i učebnici a několik rozhlasových hudebních relací, dudácké tradici se věnoval v článcích „Dudácká posvícení v Matějovci 1870 -1897“, "Z dudáckého humoru" ... Udržoval přátelské i pracovní styky s mnoha osobnostmi „dudáckého oboru“: Albertem Pekem, Jindřichem Jindřichem, Josefem Režným, Františkem Havlíčkem, instruktorem n.p. Amati a též výrobcem dud ...

Jan Bláha

J. Bláha se Z. Soukupovou ve Strakonících; syn pokračuje v otcových šlápěch jako dudák Jarošovské krojové družiny Vojtěch Hrubý, 1915 - 2006

MFKS Strakonice uvádí pořad

Hejbejte se kosti moje...

Při příležitosti 100. výročí narození pedagoga, folkloristy a zakladatele Strakonické dudácké muziky Vojtěcha Hrubého zavzpomínají jeho žáci, přátelé a hosté.

Průvodní slovo: Jaroslav Bašta

16. dubna 2015

MFKS Strakonice 19,00 Kč

výrazná osobnost české lidové hudby a jihočeského folklóru; dlouhou dobu působil jako ředitel i pedagog houslí a dud na LŠU ve Strakonících, kde poč. 70. let minulého století inicioval dodnes přetrvávající výuku hry na dudy. Pro své žáky vytvářel cvičnou metodiku, mj. Školu hry na dudy a Dudácké etudy.

Vychoval řadu špičkových dudáků, kteří stále reprezentují dudácké tradice nejen jako sólisté, členové dudáckých kapel a folklórních souborů, ale i jako pedagogové hry na dudy a zakladatelé dalších mladých dudáckých formací.

(Jeho žák Miloš Jankovský zavedl výuku dud na ZUŠ v Blatné, syn Tomáš Spurný založil Pošumavskou dudáckou muziku...)

Žáky V. Hrubého tak najdeme nejen v jím založené Strakonické dudácké muzice a v podstatě ve všech dudáckých ansámblech Strakonicka, ale i v českobudějovickém Furiantu či píseckém Písečanu.

Vojtěch Hrubý v „dudáckých“ jižních Čechách zanechal po sobě nesmazatelné stopy. Byl nejen výborný muzikant a učitel, neúnavný propagátor lidové muziky a organizátor mnoha společenských akcí, ale zejména laskavý, velmi skromný a obětavý člověk, kterému se podařilo předávat svému okolí nejen hudební znalosti, ale hlavně: Mít rád muziku a umět s ní potěšit i své okolí.

Muzeum středního Pootaví ve Strakonících připravuje k vydání kritickou edici instruktivních skladeb pro dudy a dudáckou muziku: Vojtěch Hrubý - Zadudej, dudáčku, jak umíš... u příležitosti 100. výročí autorova narození

Vydáním by titul nejen vzdal úctu pedagogovi a muzikantovi, který se jako málokdo zasloužil o udržení dudáckých tradic, ale i rozšířil škálu odborné regionální dudácké literatury jihočeského regionu.

Předkládaná publikace, připravená zkušenou etnografkou strakonického Muzea středního Pootaví Mgr. Irenou Novotnou (současně i výbornou interpretkou na dudy a žačkou Vojtěcha Hrubého) vyplňuje mezeru v poměrně omezené nabídce instruktivní dudácké metodiky jihočeského regionu.

Přestože se lze s touto tematikou setkat omezeně v metodických pracovních odkazech nebo je více či méně zmiňována a odkazována v souborné folkloristické literatuře, k celistvé charakteristice vyjma dnes již poměrně nedostupné Školy hry na dudy Josefa Režného (KKS České Budějovice, 1981) či v zápisech a partitúrách Zdeňka Bláhy (orientované zejména na Plzeňsko a Chodsko) nedošlo.

Josef Režný, 1924 - 2012

Malá selská muzika Prácheňského souboru, 1947

přední český organolog, specialista na dudáckou kulturu středoevropského regionu. Od roku 1950 se soustavně věnoval sběratelské činnosti v oblasti písňového, hudebního a tanečního folklóru. Sbíral lidové písně, podařilo se mu jich zaznamenat kolem 1 700. Pro budoucí generace zachránil také 76 lidových tanců. Lidové písně i upravoval: některé vyšly též tiskem (ÚDLT 1956, 1958, 1970). Jeho sbírka představuje více než 1700 písňových zápisů, kolem 60 lidových tanců, zápisy lidové hudby, nářečí, zvykosloví a drobných útvarů lidové slovesnosti z Prácheňska.

Více než 50 let soustavně věnoval výzkumu: dokumentace dud a dudácké hudby v naší i v evropské hudební tradici. S publikační činností měl dlouholeté zkušenosti, většina z jeho děl a odborných studií pojednává o lidové hudbě a národopisu - přispíval do tuzemských i zahraničních odborných časopisů (Národopisné aktuality, Český lid), vydal řadu vlastních publikací, na mnoha dalších se podílel. Do dějin regionu se výrazně zapsal tím, že byl iniciátorem, spoluzakladatelem (spolu se Zorou a Lubomírem Soukupovými) a organizátorem Jihočeských slavností písní a tanců ve Strakonících (1955-1961), od roku 1967 Mezinárodních dudáckých festivalů (MDF) ve Strakonících.

K odborné folkloristické činnosti dopracoval vlastním úsilím; až v letech 1952-54 prošel odborným školením kurzů býv. ÚDLT (Ústřední dům lidové tvořivosti) Praha. Měl mnoho profesí od úředníka pojišťovny, pomocného dělníka, učitele hudební výchovy na strakonické osmileté střední škole (žakovský orchestr, pěvecký a taneční soubor), metodika; vedoucího Městského muzea ve Volyni i učitele hry na dudy v rámci hudebních kursů Osvětové besedy, pozd. Domu kultury a na LŠU ve Volyni (jedním ze žáků je ing. Martin Matějka, žákem posledním bývalý strakonický starosta ing. Pavel Vondrys).

Začal hrát na housle, později přešel na violu a kontrabas. Jako basista působil ve studentském orchestru gymnázia a koncem roku 1942 hrál basu ve Strakonické dudácké kapele. V roce 1949 založil Národopisný soubor, ze kterého roku 1951 vznikl Prácheňský soubor lidových písní a tanců. Jos. Režný se stal jeho uměleckým vedoucím a dudákem. Hru na dudy si osvojil roku 1951, od té doby patřil k předním dudákům; spolu s Jindř. Jindrákem (pozd. barytonistou ND v Praze) vytvořil dudácké duo: 1953 - IV. Mezinárodní festival demokratické mládeže a studentstva v Bukurešti - čestné uznání, 1957: celostátní soutěž v Hradci Králové za hru na dudy v - 1. cena.

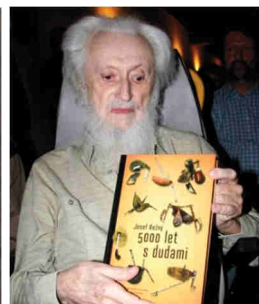
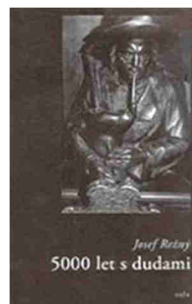
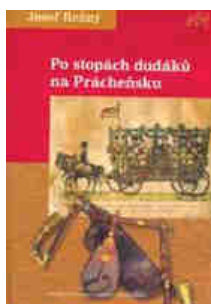
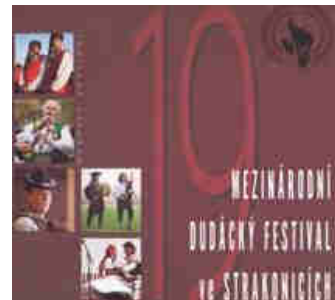
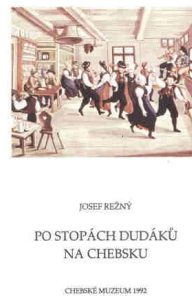
Výčet aktivit Josefa Režného:

Člen okresních, krajských a celostátních porot soutěží LUT a ZUČ, předseda Ústředního poradního sboru pro lidovou hudbu a zpěv ÚDLT (pozd. ÚKVC, dnes IPOS-ARTAMA), 1967-69, 1992 - 2004 vedoucí programové rady MDF, od 17. ročníku festivalu (2006) čestný předseda.

Od roku 1976 předseda Jihočeského krajského poradního sboru pro folklorní soubory - inicioval vznik Dudácké dílny - organologického setkání : 1984-1990. Dlouholetý spolupracovník ÚEF ČSAV v Praze (dnes EÚ AV ČR) . Spolupracoval s rozhlasem, televizí a filmem. Jako předseda programové rady MDF byl i autorem a režisérem některých, zejm. komparatistických etnomuzikologických a organologických, programů a pořadů.

V roce 1990 byla Josefu Režnému udělena Umělecká cena Jihočeského krajského národního výboru, roku 2005 i Cena ministra kultury za rozvoj tradiční lidové kultury a folklóru (2005) a zvláštní cena ankety Foskar (2007).

Přehled základních publikovaných prací Josefa Režného: v příloze Prameny a literatura

Miroslav Stecher, 1946

patří k osobnostem jihočeského folklóru. Dokazuje to řada jeho vlastních ocenění i cen formací, které umělecky vede (Malá dudácká muzika, Stylizace, Jihočeský soubor písní a tanců Úsvit).

Jeho muzikantský talent (hraje špičkově na několik nástrojů, vč. různých typů dud) i původní profese vyučeného kovomodeláře (dokonalá řemeslná zručnost) ho přímo předurčuje k další z jeho milovaných aktivit: výroba lidových hudebních nástrojů. Vyrábí je přes třicet let a jako dudák zná dokonale veškerá „úskalí“ svého milovaného nástroje.

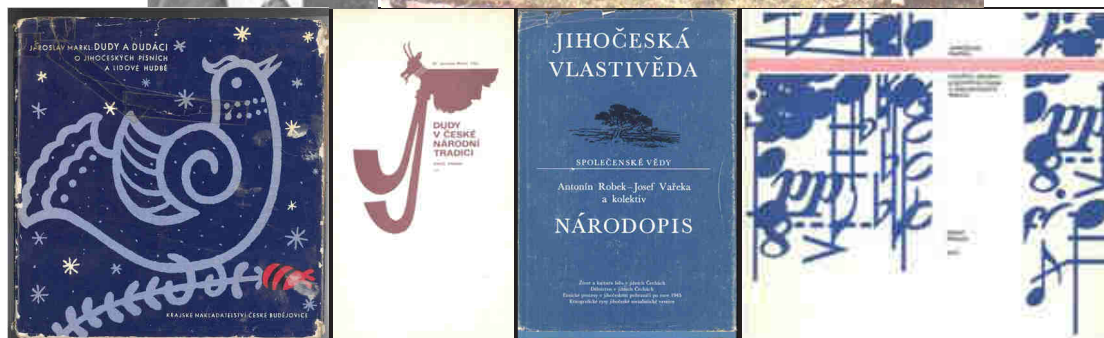
A snad právě proto se ochotně a trpělivě věnuje i výchově mladých dudáků nejen jako kvalitních hráčů a nepodceňuje zejména předávat zkušenosti o vlastním nástroji: jeho údržbě, ladění a případných aktuálních operativních opravách jednotlivých součástí, např. plátků, jež by každý dudák měl umět. Nezapomíná ani na specifičnost interpretace dudácké melodiky i typické instrumentaci - v této sféře měl dobrý vzor v umělecké vedoucí Úsvitu Z. Soukupové, vynikající interprete a etnografce, po jejíž smrti v roce 1981 převzal i uměleckou zodpovědnost za celý soubor.

Je stálým lektorem obnoveného workshopu Dudácká dílna s podtitulem Co si může a musí správný dudák udělat sám (problematika technologie výroby a oprav nástroje), spoluorganizátorem dudáckých prezentací např. Hrály dudy a iniciátorem ustanovení a „duchovním otcem“ BUDUS - Budějckého dudáckého sdružení.

Na dudy nehráli – k dudácké kultuře jižních Čech navždy patří

PhDr. Jaroslav Markl, CSc., 1931-1985

Významný český etnomuzikolog. Jižní Čechy měl velmi rád (znal dokonale historický kontext, prameny, literaturu a terén i zákonitosti dudácké interpretace) a vždy se sem velmi nadšeně vracel. Byl jedním z lektorů 1. ročníku Dudácké dílny - 1984.

Dudy a dudáci: o jihočeských písních a lidové hudbě, 1962, Krajské nakladatelství, České Budějovice

Práce o jihočeských lidových písních se zaměřením na specifiku jejich dudáckého slohu, o dudácké hudbě a blatském dudáku Kopšikovi, jednom z mála, o jejichž životě a umění se dochovalo dostatek pramenů. Výklady jsou doplněny notovými doklady a ke kapitole o Kopšikovi připojuje zápis písní, které zachytil sběratel Č. Holas, dnes raritní singl přepisu fonografických zápisů Kopšikových dudáckých variací, jež r. 1909 natočil Ot. Zich, doplněný čtyřmi kopšikovskými kousky v interpretaci dmýchacích dud Zdeňka Bláhy a několika ukázkami jihočeského lidového zpěvu.

Publikace věnované problematice jižních Čech

Využití sbírek lidových písní v souborové praxi, UKVČ, Praha, 1973

Dudy v české národní tradici. Ústav pro kulturně výchovnou činnost, Praha, 1974

Nejstarší sbírky Českých lidových písní, Praha: Supraphon, 1987

Lidové písně a hudba, in Jihočeská vlastivěda, jihočeské nakladatelství, 1987

PhDr. Lubomír Soukup, 1915 - 2001

Redaktor českobudějovického studia Československého rozhlasu; manžel Zory Soukupové, se kterou tvořil velmi zajímavou partnerskou dvojici: na jedné straně zcela protipól, na straně druhé dokonalá symbióza. Kombinace - živelná, umělecky „zasažená“, kreativní Zorka a precizní vědecky erudovaný přístup Lubomíra - propojená láskou a pokorou k lidovému umění u obou byla přesně to, co jihočeský region potřeboval.

V jižních Čechách se sběratelská práce od poloviny 20. století, podobně jako v Plzni, soustředila kolem kraje redakce Československého rozhlasu, kde ji odborně i organizačně zajišťoval právě redaktor L. Soukup.

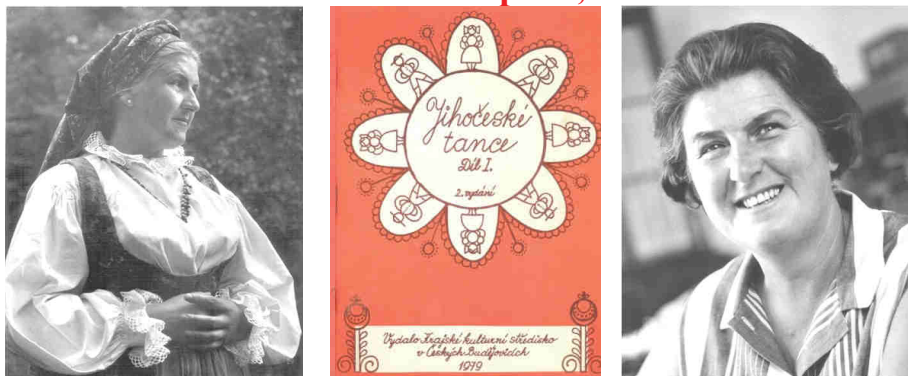
Řadí se mezi nejvýznamnější kulturní i literární historiky a folkloristy jižních Čech. Celý jeho život představuje rozsáhlou činnost sběratelskou, rozhlasovou, publikační, poradenskou, osvětovou i společenskou.

Společně s manželkou Zorkou a Josefem Režným stál u zrodu jihočeských slavností lidových písní a tanců, Mezinárodního dudáckého festivalu ve Strakonících a působil s nimi i ve festivalové programové radě.

Zapsal na 2000 lidových písní, systematicky zachycoval na zvukový pás poslední zbytky živé lidové tvořivosti. Zčásti tyto záznamy uplatnil v Antologii jihočeského folklóru (Supraphon 0 17 1745 G).

Kromě průběžné zvukové a metodické dokumentace regionálního zvykosloví publikuje řadu kulturně historických a folkloristických prací: Index lidových písní z Čech se zvláštním zaměřením na písně jihočeské (ČR, Č. Budějovice, 1956), Písně z Doudlebska (KKS České Budějovice, 1986), Almanach k 25. výročí Jihočeského souboru písní a tanců Úsvit (1979). Zpracoval materiál o cimbalu v jihočeské lidové hudbě (1960) a o dalších kulturně historických zvláštěnostech regionu. Podal první charakteristiky národopisných oblastí jižních Čech (Jihočeské tance I, 1957) a napsal na 4 000 rozhlasových relací, v nichž objasňoval význam folklórní tradice pro současnost.

Ak. soch. Zora Soukupová, 1922 - 1981

Zora Soukupová a Josef Režný v porotě a na jevišti

Ak. sochařka, etnografka, dlouholetá umělecká vedoucí JSPT Úsvit, zpěvačka, muzejnice, metodička, autorka odborných publikací, dobrá duše jihočeských folklórních souborů i tvůrce lidového umění a řemesel.

Patřila ke skutečným osobnostem jihočeské lidové kultury a k nejlepším interpretům lidové písně u nás.

Své znalosti a vědomosti obětavě předával každému, kdo o ně projevil zájem. Přímou nabitou úžasnou životní energií s realistickým, naprosto nesentimentálním pohledem na svět kolem sebe, jehož skopičiny dovedla postihnout s jadrným humorem, který k ní neodlučitelně patřil. Měla dar získávat lidi svou odbornou erudicí i osobitým, neformálním přístupem. Beze strachu o ztrátu respektu se tak pro většinu okolí stávala „Zorkou“, které se věřilo.

S manželem Lubomírem se stala nevyčerpatelnou studnicí informací a expertem v etnografické a folkloristické problematice jižních Čech.

PhDr. Hannah Laudová, CSc., 1921-2005

Etnochoreologička zaměřená zejm. lidové tance doby národního obrození, tradice lidových slavností v historicko-spoločenském kontextu, vztah lidového tance a lidového divadla. Doménou jejího odborného zájmu byla i terénní rezidua mečových tanců jižních Čech.

Pojilo ji úzké osobní a profesní přátelství se Z. Soukupovou a láska k jižním Čechům – spolupracovala s ní po stránce transkripce při přípravě dvoudílné publikace Jihočeské tance. Stejně vřelý odborný i lidský vztah měla k Úsvitu.

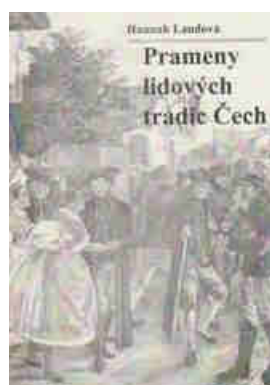
Jako odborný garant a členka programových rad i autorka profilových pořadů prestižních českých mezinárodních festivalů prosazovala možnost prezentace jihočeského folklóru ve festivalových programech.

Publikace věnované problematice jižních Čech

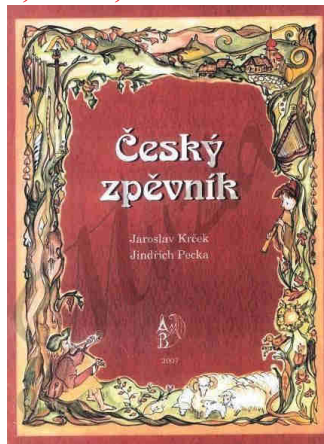
Muziky“, lidové tance, zábavy a slavnosti, in Jihočeská vlastivěda, Jihočeské nakladatelství, České Budějovice, 1987

Videoencyklopedie: Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska - díl II. Jižní Čechy, vč. rozsáhlého doprovodného textu

Prameny lidových tradic Čech, Nipos, 2000

Prof. PhDr. Jindřich Pecka, CSc., 1936 - 1998

V současnosti je v povědomí odborné i laické veřejnosti zejména jako specialista na problematiku současných dějin. Hlásil se k historikům, kteří se snažili dějiny pochopit, ne soudit - to bylo jeho krédem.

Byl současně i erudovaným folkloristou. Jižní Čechy, jejich folklór i tradice miloval a ctil; byl jedním ze zakladatelů JSPT Úsvit, pro který na základě výzkumu autentického terénu zpracovával choreografie (jeho „voklepáky“ tančí Úsvit stále), úzce spolupracoval s českokrumlovskou Jitřenkou (zpracování tanců šumavských Němců a městského řemeslnického a dělnického folklóru).

Byl znalcem české hudební kultury, lidové písně, tanců, zvyků a obřadů. Vynikající jsou jeho příspěvky ke studiu dělnického folklóru, zejména k problematice vzniku a vývoje dělnické písně na území jižních Čech či genezi tance Pátá kurie v historickém kontextu.

Po roce 1989 se zasloužil se obnovu pašijové tradice v Hořicích na Šumavě - napsal novou českou pašijovou hru s hudbou Jaroslava Krčka.

Spolupracoval na stovkách rozhlasových pořadů. Psal scénáře, rozhlasové hry a scénické kompozice, ale i texty k hudebním nosičům a písňovým cyklům a vokálně instrumentálním skladbám svého přítele Jaroslava Krčka.

Jako odborný poradce a spoluscénarista se podílel při filmových a televizních dokumentárních projektech režiséra Zdeňka Flídra.

Se stejnou citlivostí, pečlivostí, osobní skromností a pokorou připravoval k vydání Zlatokorunské písně, které zatím - ač některé z nich lze slyšet v interpretaci souboru Muzica bohemica či JSPT Úsvit - bohužel zůstaly v rukopise.

Mgr. Zdeněk Flídr, 1940

Zdeněk Flídr se svým dvorním kameramanem Andrejem Barlou

„naštěstí si člověk v mládí vždycky dokáže najít nějaké radosti. Začal jsem se tehdy věnovat folklóru, tančil jsem v Úsvitu a mezi lidmi, kteří měli lidovou hudbu rádi, jsem našel celoživotní přátele – Jaroslava Krčka a Jindřicha Pecku.“

Přes relativně pozdní start stihl natočit řadu filmů, z nichž mnohé jsou inspirovány jihočeským regionem: Konopickou, zvykem z Pošumaví, českokrumlovským dětským folklórním souborem Jitřenka, hořickými pašijemi... pro magazín lidové kultury ČR Kořeny (1993-1995) zpracoval oblast Vitorazska a Doudlebska (pochopitelně i s dudáky) i Návraty Jar. Krčka

Z filmografie:

1988 V Zlaté Koruně vesele hrajou – hudební dokument o ztraceném rukopisu sbírky lidových písní (námět J. Pecka)

2007 Koleda, koleda - Vánoční zvyky a obyčeje v jihočeském Pošumaví a na Šumavě, včetně oblastí osídlených českými Němci

2009 Karel Klostermann - Básník Šumavy a Zbudovských blat. Dokument o životě a díle